

ارزیابی توانهای موجود در سواحل جنوبی مکران و ارائه راهکارهای مدیریتی به منظور توسعه و عمران

پرویز رجبی کلوانی^۱، فتح الله کشاورز شال^۲

^۱مدرس دانشگاه پیام نور فومن و شفت

^۲عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی رشت

چکیده

هر برنامه اقتصادی، اجتماعی دارای شرایط خاص خود جهت تدوین و اجراست که ممکن است با شرایط برنامه های دیگر متفاوت باشد. هیچ برنامه ریزی علمی قابل اجرا نیست مگر اینکه شرایط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نهادی برای اجرای آن فراهم شده باشد این بدان معنی نیست که در آغاز برنامه ریزی باید همه شرایط از پیش آماده باشند بلکه قاعده کلی آن است که شرایط به تدریج فراهم شوند و شرط دیگر هر برنامه ریزی این است که در آن آهنگ توسعه سریع بوده و طبیعت این توسعه، نه به خاطر بهره، بلکه از نیازهای واقعی انسانها و جامعه خود نشات گرفته باشد و نهایتاً مهمترین شرایط برنامه ریزی جهت توسعه آن است که در آن تصمیمهای نهایی بویژه در مسائلی که به طور مستقیم به تولید کنندگان مربوط است به عهده خود آنها باشد اگر این شرط یعنی شرکت و همکاری و همیاری موثر در تهیه و تدوین و اجرا فراهم نباشد برنامه ریزی کار جمعی نخواهد بود و نمی تواند همه امکانات و توانهای بالقوه اقتصادی، اجتماعی و طبیعی را به کار اندازد. به هدف خود که توسعه و رسیدن به وضعیت مطلوب است برسد. نوشتار حاضر به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از مدل مدیریتی سوات به قلم نگارش در آمده است. هدف شناسایی نقاط قوت و فرصت ها و به فعلیت در آوردن این فرصت ها در سواحل جنوبی مکران با ذکر این پرسش اصلی که مهمترین قابلیتها و توانهای موجود در سطح منطقه به منظور توسعه کدامند؟ و بر این فرض استوار است که این مناطق از توان طبیعی و موقعیت ژئواکونومی و ژئواستراتژیک مهمی برخوردار است که در صورت بهره گیری از این توان زمینه اشتغال، افزایش درآمد، رشد منطقه ای و ملی، حفظ محیط زیست و توسعه پایدار، توجه به فرهنگ و حفظ ارزشهای اصیل بومی به منظور وحدت، افزایش قدرت و اقتدار ملی فراهم خواهد شد.

واژگان کلیدی: قابلیتها و توانها، توسعه، توسعه پایدار، سواحل مکران

۱- مقدمه:

به طور کلی توسعه به معنای تلاش برای بهبود زندگی، همزاد تاریخی جامعه بشری است. اما توسعه به مفهوم امروزی آن بیشتر یک مفهوم مقایسه ای است که بیشتر از هر موضوع دیگری در نیم قرن اخیر مورد بحث محافل مختلف قرار گرفته است. پدیده ی توسعه نیافتگی از پایان جنگ جهانی دوم به این طرف در محدوده ی اقتصادی به یکی از مباحث بحث انگیز تبدیل شد و زمینه ی مطالعات مربوط به توسعه را فراهم آورد. استقلال بسیاری از کشورهای مستعمره سبب شد تا آن ها رفته رفته به موقعیت خود از جهت اقتصادی و اجتماعی در پهنه ی گیتی پی ببرند. در کنار آن محدودیت های بوجود آمده در راه مهاجرت مردم نواحی فقیر به نواحی پیشرفته، زمینه را به گونه ای آماده ساخت که ساکنان هر نقطه از جهان بتوانند به مقایسه اجتماعی و اقتصادی خویش با وضعیت اقتصادی و اجتماعی دیگر افراد ساکن در این کره خاکی بپردازند. مقایسه ای که بر دامنه ی بحث های مربوط به توسعه و توسعه نیافتگی افزوده، گسترش آمار و وسایل ارتباط جمعی که انعکاس وضعیت اقتصادی و اجتماعی جوامع را تسهیل کرد نیز باعث توجه بیشتر اذهان به ویژه متخصصان علوم انسانی به توسعه نابرابر جوامع گردید. (جیروند، ۱۳۶). توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقای سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای تمامی افراد جامعه است. با توجه به این مفهوم توسعه در برگیرنده جنبه های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که تغییرات کمی و کیفی را شامل می شود و در عین حال از نظر داخل و خارجی از مفاهیم نسبی به شمار می رود. (رزاقی، ۱۳۶۹).

گرایش به ایجاد و برابری تا تاکید بر رویا رویی مستقیم با تهی دستی و اقدام برای تامین حداقل آستانه مصرف (نیازهای اساسی). درک این نکته که تولید بیشتر باید با توزیع بهتر همراه باشد و از جمعیت دادن به روش های برنامه ریزی خود اتکا و از پایین به بالا از جمله برخی از ویژگی های مشترک رهیافت های جدید توسعه است. (لاکسمانان، ۱۳۷۶). به طور کل سه تفسیر عمده از توسعه را می توان به شرح زیر عنوان نمود:

تفسیر اول: در این تفسیر اغلب توسعه را با رشد اقتصادی مترادف می گیرند و آن را به معنای افزایش بهره وری نیروی انسانی، سهم کاهنده کشاورزی در کل محصول پیشرفت فناوری و صنعتی شدن تقسیم می شود.

تفسیر دوم: با تمرکز بر شاخص هایی از معیارهای زندگی مانند فقر، توزیع در آمد، تغذیه، مرگ و میر نوزادان، امید به زندگی بهتر، با سواد، آموزش و پرورش، دسترسی به اشتغال، مسکن، آبرسانی و خدمات دیگر سعی در جبران این نارسایی ها دارد. تفسیر سوم درباره توسعه بر توانمندی های بالقوه و استعداد های انسانی در زمینه روابط با سایر گروه های اجتماعی متمرکز است. بر مبنای این تفسیر فلسفه مورد پذیرش توسعه، فلسفه ای است که بر کیفیت و شاید ابعاد غیر قابل سنجش توسعه پای می فشارد. در این برداشت به انسان نه به عنوان یک محکوم دنیای دیگران بلکه موجودی قائم بر

دنیای خویش نگریده می شود. آنچه مورد تاکید است نوعی فرایند اختیاری است که از طریق سازماندهی، قدرت لازم را در جهت ایجاد فضایی برای خود و جمع آوری سرمایه های مادی به منظور حمایت از توسعه ی خود اتکا به مردم بدهد. (اوکلی و مارسدن، ۱۳۷۰).

۲- مبانی نظری تحقیق

۲-۱ - مفهوم فضا در برنامه ریزی توسعه

هر ناحیه ی جغرافیایی، فضایی را به خود اختصاص داده و در محدوده اختصاصی خود محصور می سازد. در ادبیات برنامه ریزی ناحیه ای، فضای مذکور معادل کلمه Space، به کار برده شده است. که معنی آن در فرهنگ فارسی همان فضا و هم چنین به معنای وسعت، ساخت و فاصله هم آمده است. در فرهنگ وبستر در تعریف فضا آمده است « وسعت محدود بین یک، دو یا سه بعد»، (آسایش فر، استلاچی، ۱۳۸۲). به عبارت دیگر فضا مجموعه ای از انسان ها فعالیت ها، محیط طبیعی و محیط موضوع را در بر می گیرد. به بیان دیگر فضا محدود به ابعاد فیزیکی نشده و آنچه را که در خود دارد، اعم از فیزیکی و غیر فیزیکی، ایستا و پویا را شامل می شود. همچنین فضا دارای بُعد زمان نیز هست (مومنی، ۱۳۸۷).

۲-۲ - توسعه

توسعه به معنی تغییر و تحول از همان ابتدا همراه و همگام بشر بوده و لذا پدیده ی جدیدی نیست. البته هر تغییری را هم نمی توان توسعه گفت. تغییرات مثبت که موجب بهبود وضع زندگی مردم گردد توسعه نامیده می شود. (آسایش، ۱۳۸۸). توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقای سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای تمامی افراد جامعه است. (جمعه پور، ۱۳۸۹). مایکل تودارو بر این باور است که توسعه را باید جریانی چند بعدی دانست که مستلزم تغییرات اساسی در ساخت اجتماعی طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی و نیز تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق دانست، (لهسایی زاده، ۱۳۹۰). توسعه جریانی است چند بعدی و پیچیده، که در خود تجدید سازمان و سمت گیری متفاوت کل نظام اقتصادی - اجتماعی را به همراه دارد. (ازکیا، ۱۳۸۴)

۲-۳ - توسعه پایدار

فرایندی از توسعه که نیازهای نسل کنونی را تامین می کند بدون اینکه توانایی نسل های آینده را برای رفع نیازهایشان به مخاطره اندازد، توسعه پایدار می گویند. (لشکری، ۱۳۹۰) توسعه ای که احتیاجات نسل حاضر را بدون لطمه زدن به توانایی نسل های آتی، در تامین نمودن نیازهای خود برآورده نماید. (WCED, 1987)

۲-۴ - اندازه گیری توسعه اقتصادی

بسیاری از اقتصاد دانان تلاش نموده اند تا معیارهای کمی و قابل اندازه گیری برای درجه ی توسعه یافتگی جوامع ارائه نمایند، برخی از اقتصاد دانان نیز شاخص های کیفی برای اندازه گیری درجه توسعه یافتگی ارائه نمودند. شاخص های توسعه در طول زمان متکامل تر شده اند. برخی شاخص ها مانند GNP نشان دهنده ی یک متغیر اقتصادی کلان است و برخی دیگر مانند HDI ترکیبی از متغیر ها را در بر میگیرد. ترکیبی از شاخص های توسعه معرف بهتری از وضعیت توسعه اقتصادی و رتبه بندی کشور هاست که عبارت اند از:

۲-۴-۱ - تولید ناخالص ملی

اولین شاخص اندازه گیری توسعه اقتصادی GNP است. GNP ارزش تمام کالاها و خدمات نهایی تولید شده به قیمت جاری طی یک دوره ملی معین، معمولاً یک سال است. به نظر می رسد کشوری که GNP بالاتری داشته باشد از قدرت، ثروت و امکانات بیشتری برخوردار است. این شاخص تا حدی همراه کننده است. زیرا متغیر های اساسی نظیر رشد قیمت ها، رشد جمعیت، توزیع در آمد، آلودگی محیط زیست، اقتصاد زیر زمینی و تولید خود مصرفی انعکاس مناسبی در آن ندارند. به همین دلیل شاخص دیگری به نام تولید ناخالص واقعی سرانه تعریف شده است، که تا حدی بعضی از متغیر های اساسی را منعکس می کند.

۲-۴-۲ - تولید سرانه واقعی

دومین شاخص برای اندازه گیری توسعه اقتصادی و معرفی تولید واقعی سرانه است. تولید واقعی سرانه عبارت است از: تقسیم تولید ناخالص ملی به قیمت های ثابت بر کل جمعیت کشور. این شاخص اثر رشد جمعیت و رشد قیمت ها که در تولید ناخالص ملی اسمی، وجود نداشت را تعدیل می کند، ولی اثر توزیع در آمد، تولید برای خود مصرفی، اقتصاد زیرزمینی و آلودگی محیط زیست را منعکس نمی کند. بنا براین اگر اقتصاد رشد داشته باشد درآمد واقعی سرانه افزایش می یابد یعنی تولید از جمعیت بیشتر افزایش می یابد، ممکن است در آمد واقعی سرانه افزایش یابد در حالی که مصرف واقعی سرانه کاهش یابد، یعنی رفاه اقتصادی جامعه کاهش یابد. بنابراین باید شاخص دیگری تعریف کنیم.

۲-۴-۳ - توزیع در آمد

بشتر بودن درآمد با تولید ناخالص واقعی سرانه الزاماً موجب برخورداری بیشتر آحاد جامعه نیست. برخورداری و رفاه جامعه بستگی به توزیع مناسب درآمد دارد و سهم دهک های گوناگون در آمدی است که نشان می دهد اقبال گوناگون از درآمد ملی چه سهمی دارند. توزیع در آمد در کشورهای در حال گذر ، نسبت به کشورهای توسعه یافته از شدت نا برابری بیشتری برخوردار است. برای اندازه گیری توزیع درآمد ابزارهایی نظیر ضریب جینی، منحنی لورنزو شاخص تایل وجود دارد.

۲-۴-۴- وسعت فقر

جنبه دیگر توزیع درآمد ، وسعت فقر است که به دو عامل: سطح متوسط در آمد ملی و درجه ی نابرابری در توزیع درآمد بستگی دارد. در هر سطحی از درآمد ملی سرانه هرچه توزیع درآمد ناعادلانه تر باشد ، میزان فقر بیشتر است ، متقابلاً هر چه سطح متوسط در آمد پایین تر باشد میزان فقر بیشتر است . آمارها نشان می دهد که دست کم یک سوم جمعیت ساکن کشورهای در حال گذر از فقر رنج می برند (متوسطی ، ۱۳۸۲) .

۲-۴-۵- نرخ اشتغال

هرچه تعداد بیشتری از نیروی کار فعال جامعه به کار تمام وقت مشغول شوند و نسبت شاغلین به کل نیروی کار جامعه افزایش یابد . تولید ناخالص ملی، درآمد واقعی سرانه و رفاه اقتصادی و جامعه افزایش می یابد . افزایش نرخ اشتغال موجب کاهش برخی از مشکلات جوامع در حال گذر نظیر توزیع نامناسب درآمد، فقر، جرم و جنایت و اعتیاد می شود

۲-۴-۶- متغیر ساختار اقتصادی

اولین اقتصاد دانی که به موضوع تغییر ساختار اقتصادی پرداخته ، کولین کلارک است . تغییر ساختار به معنی افزایش سهم نیروی کار و ارزش افزوده در بخش های خدمات و صنعت نسبت به بخش کشاورزی است که در فرایند طبیعی توسعه صورت می گیرد .

۲-۴-۷- تمرکز زدایی و افزایش نرخ مشارکت

واگذار کردن امور اقتصادی به مناطق ، استان ها ، شهرها و روستاها و کاهش حجم فعالیت های اقتصادی و برنامه ریزی های اجتماعی شاخص مهم توسعه یافتگی محسوب می شود . هرچه تمرکز زدایی و نرخ مشارکت زنان بیشتر باشد کشور توسعه یافته تر تلقی می شود .

۲-۴-۸- دسترسی به امکانات بهداشتی

یکی دیگر از شاخص های توسعه دسترسی به امکانات بهداشتی نظیر آب آشامیدنی سالم ، پایین بودن نرخ مرگ و میر کودکان و بالا بودن امید به زندگی است . اغلب مردم کشورهای در حال گذر به آب آشامیدنی سالم دسترسی ندارند . نرخ مرگ و میر کودکان در آن ها بالاست و امید به زندگی و متوسط طول عمر در آن ها نسبت به کشورهای توسعه یافته پایین است .

۲-۴-۹- دسترسی به امکانات آموزشی

از شاخص هایی که مورد تاکید سازمان ملل متحد قرار دارد . گسترش امکانات آموزشی و دسترسی سهل و رایگان تمامی افراد به امکانات آموزشی است . شرط کافی آن است که نظام آموزشی در سطح بالای آموزشی قرار گیرد .

۲-۴-۱۰- شاخص توسعه انسانی (HDI)

اگر ملاک توسعه کشورها را توسعه انسانی بدانیم شاخص اندازه گیری توسعه یافتگی متفاوت خواهد بود و به جای GNP واقعی سرانه از شاخص هایی چون امید به زندگی ، تندرستی و بهداشت ، خوراک و تغذیه ، آموزش، درآمد و فقر، نرخ مرگ و میر کودکان، نرخ مشارکت زنان، امنیت و محیط زیست استفاده خواهیم کرد .

شاخص توسعه انسانی (HDI) میانگین وزنی ساده از سه شاخص امید به زندگی در بدو تولد ، نرخ باسوادی بزرگسالان و قدرت خرید واقعی افراد به دست می آید. امید به زندگی وضعیت بهداشتی کشور ، نرخ باسوادی وضعیت علمی کشور و قدرت خرید واقعی، وضعیت دسترسی به امکانات مادی لازم برای زندگی را نشان می دهد . دامنه تغییر HDI بین صفر و یک است .

اگر $0.5 < HDI < 0.8$ باشد کشور در مرحله پایین توسعه انسانی است .

اگر $0.8 < HDI < 0.9$ باشد کشور در مرحله متوسط توسعه انسانی است .

اگر $0.9 < HDI < 1$ باشد کشور در مرحله بالای توسعه انسانی است .

ژاپن و آمریکا در رده بندی شاخص توسعه انسانی در بالاترین مرتبه قرار دارند . امید به زندگی در ژاپن ۷۸ سال و در کشورهای در حال توسعه به طور متوسط ۶۲ سال است. (متوسطی ، ۱۳۸۲) با این توصیف و با توجه به عنوان پروژه اگر بخواهیم در محدوده ی مورد مطالعه توسعه و عمران و پیشرفت جوامع را داشته باشیم باید بتوانیم شاخص های فوق الذکر را ارتقاء بخشیم . لازم به ذکر است که ما در این پژوهش بیشتر بر روی شاخص های اقتصادی

تکیه داریم ، چرا که لازمه پیشرفت جوامع افزایش هر یک از شاخص های اقتصادی که در قبل عنوان شد می باشد که نتیجه این عوامل رشد و توسعه انسانی و اجتماعی را برای جامعه میزبان به ارمغان می آورد .

۳- روش تحقیق و جامعه آماری

در این پژوهش به منظور دستیابی به اهداف از روش پژوهش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است ، هم چنین بر اساس مطالعات میدانی ، توان های موجود که شامل منابع طبیعی ، انسانی ، فرهنگی و ژئوپولیتیکی است شناسایی و با استفاده از الگوی SWOT نقاط قوت ، ضعف ، فرصت و تهدید ها مشخص و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است . تکنیک SWOT بر این اصل استوار است ؛ هر پدیده در محیط رقابتی تحت تاثیر شرایط داخلی و بیرونی قرار دارد . در واقع تحلیل قوت ها و ضعف ها در محیط درونی و تحلیل فرصت ها و تهدید ها از محیط بیرونی جریان نظام مند است (Wbleen,1995) . اساساً SWOT یک ابزار برنامه ریزی راهبردی است (Hom - Haacke,2002) . در مجموع تجزیه و تحلیل سوات روش تحلیلی نظام یافته ای را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق را بین آن ها ایجاد کند ، ارائه می نماید (fisher,1989) . برای توسعه و گسترش یک استراتژی در قالب مدل SWOT یک ماتریس از عوامل را می توان ایجاد کرد که به ماتریس SWOT یا ماتریس ارزیابی مطرح است . این ماتریس امکان پیوند تهدیدات ، فرصت ها ، نقاط ضعف و نقاط قوت را با یکدیگر فراهم می آورد (جدول ۱) ماتریس سوات درای ۹ خانه است که چهار خانه آن از عوامل اصلی تشکیل شده اند . خانه هایی که نشان دهنده ی استراتژی هستند دارای عنوان های SO ، WO ، ST ، WT می باشند . بنابر این امکان تدوین چهارانتخاب یا راهبرد متفاوت فراهم می شود . البته در جریان عمل برخی از راهبردها با یکدیگر هم پوشانی داشته و یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر به اجرا در می آیند ، در واقع بر حسب وضعیت سیستم چهار دسته راهبرد را که از نظر درجه کنشگری متفاوتند می توان تدوین کرد (ابراهیم زاده و ایزدفر ، ۱۳۸۸) . راهبردهای چهارگانه عبارت اند از: راهبردهای تهاجمی (SO) ، راهبرد بازنگری (WO) ، راهبرد رقابتی (ST) و راهبرد تدافعی (WT) . به هر حال با توجه به بررسی های صورت گرفته روی محیط درونی و بیرونی منطقه مورد مطالعه فهرستی از نقاط قوت ، ضعف ها ، فرصت ها و تهدیدها ، مورد شناسایی قرار گرفت و سپس از طریق نظر خواهی از بعضی از سازمان ها و ادارات مرتبط از محدوده و ساکنین و وزن دهی به هر یک از این متغیرها و سطح محاسبه و تحلیل آزاد اولویت ها مشخص شد و در نهایت به منظور تقویت و بهبود نقاط قوت و فرصت های موجود و کاهش نقاط ضعف و تهدیدها در ارتباط با توسعه این مناطق ، استراتژی مناسبی ارائه شده است . لازم به ذکر است که جامعه آماری این پژوهش را کارشناسان ادارات مرتبط با موضوع و اساتید و پژوهشگران ، صاحب نظران برجسته و متخصصو ساکنان بومی - محلی تشکیل داده اند . به طور کلی مراحل تهیه ماتریس در این پژوهش عبارت است از :

الف (تعیین نقاط قوت و فرصت ها ، ضعف و تهدیدها در محدوده مورد مطالعه (سواحل مکران)

ب (اختصاص ضریب وزنی بین صفر (بی اهمیت) تا یک (بسیار مهم) به هر عامل که در این روش جمع ضرایب وزنی اختصاص داده شده از طریق نرمالیزه کردن ، ضرایب وزنی باید مساوی یک گردد .

ج (تعیین وضع موجود هر عامل با امتیازی بین ۱ تا ۵ (ضعیف = ۱ ، پایین تر از متوسط = ۲ ، متوسط = ۳ ، بالاتر از متوسط = ۴ ، بسیار خوب = ۵)

د (محاسبه امتیاز وزنی از طریق ضریب امتیاز هر ردیف از عوامل در وزن نرمالیزه و درج آن در ستون جدید (امتیاز وزنی)

ه (محاسبه امتیازهای وزنی که حداقل آن ۱ و حداکثر آن ۵ است .

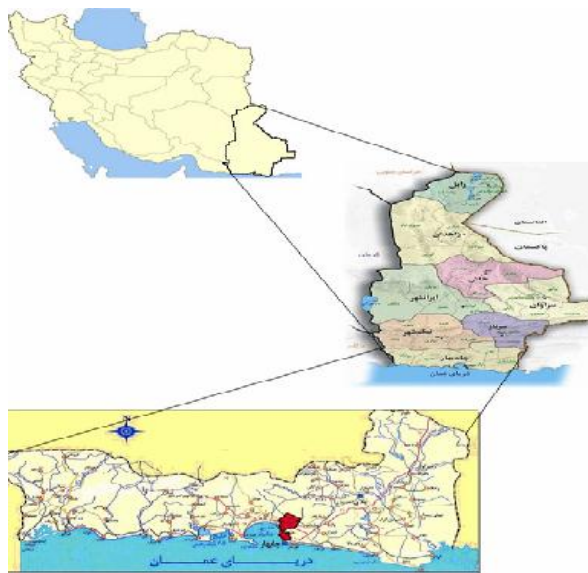
جدول ۱ : ماتریس SWOT

جدول ۱: ماتریس SWOT	
نقاط قوت S-	نقاط ضعف W-
فرصتها O-	استراتژی های WO-
	بازنگری
تهدیدها T-	استراتژی های WT-
	تدافعی

۴- موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (سواحل مکران)

موقعیت جغرافیایی و وسعت شهرستان چابهار (سواحل مکران) با مساحتی حدود ۱۷۱۵۵ کیلومتر مربع در منتهی البه جنوب شرقی ایران در کنار آب های گرم دریای عمان و اقیانوس هند قرار گرفته است . این شهرستان از شمال به شهرستان های ایرانشهر و نیک شهر و از جنوب به دریای عمان و از

شرق به کشور پاکستان و از غرب به استان های کرمان و هرمزگان محدود می باشد ، که در ۶۰ درجه و ۳۷ دقیقه طول شرقی و ۲۵ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی قرار دارد . این محدوده ی مورد مطالعه به خاطر هم جواری با دریای آزاد در جنوب و نزدیکی به مدار رأس و السرطان و قرار گرفتن در مسیر بادهای موسمی شبه قاره هند و جبهه های استوایی ، دارای شرایط آب و هوایی خاص در سطح کشور می باشد که متوسط بارندگی سالانه آن کمتر از ۲۰۰ میلی متر ، که ۶۴ درصد آن هم در فصل زمستان می بارد . این منطقه گرم ترین نقطه کشور در زمستان و خنک ترین بندر جنوبی ایران در تابستان می باشد .

شکل ۱: جایگاه محدوده مورد مطالعه در تقسیمات کشوری و استان

۵- یافته های تحقیق :

۵-۱- قابلیت ها و توان های موجود در سطح محدوده مورد مطالعه (سواحل مکران)

بر اساس بررسی ها و مطالعات میدانی در منطقه سواحل مکران انواع توان های طبیعی یا محیطی ، تاریخی ، فرهنگی ، انسانی و ویژه شناسایی و ویژه گی های آن مشخص شده است ، از جمله موقعیت جغرافیایی ویژه و مناسب به لحاظ همجواری با کشور پاکستان و دسترسی به آب های آزاد بین المللی خارج از تنگه هرمز و امکان ارتباط با کشورهای شرق آسیا، شبه قاره هند، شیخ نشین های عربی و بازار های آفریقایی، شریط ممتاز ترانزیت خارجی میان اروپا و آسیای مرکزی با آب های شرقی و جنوب، اقلیم مناسب به جهت کشت محصولات (موز، خرما، هندوانه و...)، صنایع تبدیلی وابسته به محصولات کشاورزی، وجود منابع غنی دریایی و آبیان و اراضی برای توسعه فعالیت های شیلاتی ، صیادی و صنایع مرتبط با شیلات، واقع شدن در مجاورت آب های گرم دریای عمان و اقیانوس هند به عنوان قابلیت محوری و موثر، سواحل مکران با پتانسیل حدود ۱۲۰ هزار تن صید انواع ماهی، پرورش میگو و توسعه صنایع وابسته، وجود ۹ بندر صیادی و اسکله های مهم ترانزیت شهید کلاتری و شهید بهشتی و ۶ محل تخلیه، تعداد ۲۰۰۰ فروند شناور صیادی با ۱۵ هزار نفر صیاد، وجود کارخانه کنسرو سازی ، ۱۲ واحد عمل آوری و بسته بندی ماهی و میگو ، چهار کارخانه لنج سازی چوبی، یک کارخانه لنج سازی فایبر گلاس، یک کارخانه ساخت قایق، کارخانه یخ سازی و واحد سردخانه، وجود معادن نسبتاً غنی و متنوع و امکان توسعه ی فعالیت های معدنی ، آلومینیوم ، قلع، وجود نهادهای مهم اقتصادی و توسعه ای با امتیازات ویژه برای سرمایه گذاری تولیدی و خدماتی از جمله منطقه آزاد چابهار، اقلیم مناسبی برای توسعه ی فعالیت های گردشگری طبیعی و انسانی، برخورداری از مرکز آموزش عالی علوم دریایی و دریا نوردی، توسعه فعالیت های گردشگری علمی، فرهنگی، وجود کشتی های مدرن صید و صیادی پراساینر ، وجود تاسیسات زیر بنایی مهم از جمله فرودگاه ، وجود گمرک فعال در زمینه واردات و صادرات، بهره وری از نزدیک ترین مسیر به کشورهای آسیای میانه جهت ترانزیت کالاهای بین المللی و انتقال محصولات، وجود شهرک صنعتی، موقعیت بندری و مرزی که امکان تامین کالاهای واسطه ای صنعتی از خارج و دسترسی به بازارهای صادراتی را تسهیل می نماید، اقلیم مناسب و اعتدال هوا در زمستان، شرایط مناسب برای کاشت محصولات نوبرانه و صادراتی را فراهم کرده است . انرژی خورشیدی و باد از جمله مزیت های نسبی برای جایگزینی انرژی خورشید و باد به جای انرژی فسیلی و الکتریکی توسعه گردشگری در فصل سرد سال که نیمی از مناطق شمال کشور به زیر پوشش برف می روند در سواحل مکران به دلیل برخورداری از ساعات آفتابی زیاد، می توان گردشگری را در سطح منطقه توسعه داد به طوری که صنعت گردشگری ارتباط نزدیک و تنگاتنگ با اقلیم دارد. به خاطر شرایط اقلیمی مناسب می توان در تمامی فصول سال انواع گردشگران طبیعت دوست یا

اکوتوریسم، گردشگران علمی، فرهنگی، گردشگران علاقمند به سواحل آفتابی، آب درمانی، شن و ماسه در جهت استفاده و رفع بیماری های استخوانی را فراهم نمود و از طرف دیگر به خاطر وجود مراکز عالی علوم دریایی توسعه گردشگری علمی، فناوری را موجب گشته و موجب تحول در اقتصاد منطقه خواهد شد، به عبارت دیگر استفاده از مزیت های به منظور کاهش نقاط ضعف می تواند نقش مهمی در توسعه ی منطقه ای و ملی را به همراه داشته باشد و موجب اقتدار ملی در سطح کلان خواهد شد .

۵-۲- تجزیه و تحلیل عوامل موثر به منظور توسعه و عمران در سواحل جنوبی مکران در الگوی SWOT

به منظور ارائه ی راهکارها و سیاست های توسعه و عمران در سواحل جنوبی مکران، شناخت عوامل چهارگانه مدل SWOT در جهت رفع ضعف ها ، تهدیدها و بهبود قوت ها و فرصت ها ، امری اجتناب ناپذیر تلقی می شود .

جدول ۲ : نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی موثر به منظور توسعه و عمران در سواحل جنوبی مکران

امتیاز وزنی	درجه بندی	وزن	مجموعه عوامل داخلی
نقاط قوت			
۰/۹	۵	۰/۱۸	دسترسی به آبهای آزاد به منظور ترانزیت کالا (وجود اسکله)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	وجود بازارچه مرزی
۰/۲۸	۴	۰/۰۷	وجود منابع غنی دریایی و آبریزان و صنایع وابسته به آن
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	صنایع وابسته به کشتی سازی و علوم دریایی
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	بهره مندی از اقلیم مناسب (ساعات آفتابی)
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	توسعه فعالیت های توریستی (طبیعی، انسانی، تاریخی و یادمانی)
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	فراهم بودن شرایط تولید محصولات کشاورزی خاص
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	وجود معادن و منابع انرژی و بادهای موسمی و تنوع حیات وحش و پرندگانی نظیر فامینگو، حواصیل، عقاب دشتی و خوتکا
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	وجود مرزسیاسی
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	سهم بالای اشتغال و ایجاد درآمد از طریق دریا و بعضاً صنایع دستی
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	وجود تاسیسات زیر بنایی از جمله فرودگاه و گمرک
۰/۰۲	۲	۰/۰۱	نزدیکی به کشورهای عربی
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	وجود مراکز آموزش عالی و علوم دریایی
نقاط ضعف			
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	عدم امکانات و خدمات بهینه برای گردشگران
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	کمبود آب شرب و محرومیت
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	فاصله زیاد نسبت به پایتخت (تهران) و مرکز استان (زاهدان)
۰/۱۲	۱	۰/۰۳	مرزی بودن و بی توجهی مسئولان به توسعه صنعت گردشگری
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	عدم آگاهی از ضریب تکاثری (نشت اقتصادی) که به تبع توسعه صنعت گردشگری حاصل میشود
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	کمبود امکانات زیربنایی از جمله آزاد راه و بزرگ راه
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	شرایط توپوگرافی و فاصله زیاد این محدوده نسبت به آبادی های دیگر
۰/۲	۴	۰/۰۵	در سطح پایین توسعه نسبت به سایر استانهای کشور
۳/۲۵		۱	

بر این اساس راه های توسعه و پیشرفت و به فعلیت در آوردن قابلیت ها در سطح منطقه فهرست کردن مهم ترین نقاط و قوت و فرصت به منظور:

- ۱- طرح راهبردی تهاجمی مبتنی بر بهره گیری از برتری های رقابتی سواحل مکران .
- ۲- تبیین مهم ترین فرصت های پیش رو به منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه ای از طریق ارائه ی راهبردهای بازنگری به منظور تخصیص مجدد منابع .
- ۳- طرح مهم ترین قوت های درون ناحیه ای به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه ای با تاکید بر نیازمندی های سواحل جنوبی مکران .
- ۴- طرح راهبرد تدافعی به منظور آسیب پذیری ناحیه ای که به ارائه ی آن پرداخته می شود.

۵-۳- عوامل داخلی مؤثر بر توسعه و عمران محدوده مطالعاتی

هدف این مرحله سنجش محیط داخلی منطقه ی مورد مطالعه جهت شناسایی نقاط قوت و ضعف است . یعنی جنبه هایی که در راه دستیابی به اهداف برنامه ریزی و اجرای تکنیک آن چنان چه زمینه های مساعد یا باز دارنده دارد مورد توجه است . با توجه به بررسی های انجام شده در منطقه مورد مطالعه تعداد ۱۴ قوت داخلی در برابر ۸ نقطه ضعف داخلی شناسایی شده است . یافته ها بیانگر آن است که مهمترین نقطه قوتی از آن برخوردار است عبارت است از دسترسی به آب های آزاد به منظور ترانزیت کالا با امتیاز وزنی ۰/۹ در رده اول ، سهم بالای اشتغال و ایجاد درآمد از طریق صید در دریا با امتیاز وزنی ۰/۳۲ در رده دوم ، وجود منابع غنی دریایی و آبیان و صنایع وابسته به آن با امتیاز وزنی ۰/۲۸ در رده سوم ، قرار دارند. کمبود امکانات زیر بنایی از جمله آزاد راه ، فاصله ی زیاد نسبت به پایتخت و مرکز استان و شرایط توپوگرافی ، از جمله مهمترین نقاط ضعف داخلی مطرح می باشند . در جدول (۲) نتایج تجزیه و تحلیل عوامل داخلی مؤثر بر توسعه منطقه بر اساس الگوی SWOT آورده شده است .

۵-۴- عوامل خارجی مؤثر بر توسعه و عمران محدوده مطالعاتی :

جدول ۳: نتایج تجزیه و تحلیل عوامل خارجی مؤثر به منظور توسعه و عمران در سواحل جنوبی مکران

مجموعه عوامل خارجی			
امتیاز وزنی	درجه بندی	وزن	
فرصت ها			
			معرفی منطقه چابهار به عنوان مناطق آزاد در کشور
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	
			فرصت جذب گردشگر و رونق صنعت جهانگردی
۰/۴۴	۴	۰/۱۱	
			فرصت اشتغال به منظور توسعه و رونق مبادلات تجاری آبیان و محصولات وابسته به دریا
۰/۸	۵	۰/۱۶	
			فرصت مناسب جهت توسعه امکانات و فعالیت های علوم دریایی
۰/۲۱	۳	۰/۷	
			نزدیک بودن با کشورهای عربی و فرصت مناسب جهت مبادلات به منظور توسعه و پیشرفت
۰/۴۴	۴	۰/۱۱	
			مرزی بودن یا هم مرز بودن با کشورهای نظیر پاکستان به منظور توسعه واردات و صادرات
۰/۰۲	۲	۰/۰۱	
			نزدیک بودن با مناطق توریست پذیر کشور از جمله جزیره قشم و بندرعباس
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	
			قرار گرفتن در کمربند تروپیکال که نتیجه آن دریافت انرژی خورشیدی بسیار غنی است
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	
تهدید ها			
			افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست
۰/۶	۵	۰/۱۲	
			حاشیه نشینی یا کپرنشینی در اثر فقر خانوارها
۰/۲۱	۳	۰/۷	
			تخریب سواحل و محیط ها یا اکوسیستمهای مرجانی به دلیل تاسیسات در سواحل
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	
			کاهش ذخایر معدنی در محدوده سواحل مکران به دلیل برداشت بی رویه و غیراصولی
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	
			افزایش پسماندهای صنعتی که وارد دریا می شود
۰/۰۳۲	۴	۰/۰۸	
			عدم توجه به توسعه پایدار و کاهش گونه های جانوری و دریایی در محدوده مورد مطالعه
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	
			خشکسالی و پایین رفتن سطح آب های زیرزمینی
۰/۱۵	۳	۰/۰۵	
		۱	

هدف این مرحله کندوکاو آثار محیط خارجی در ناحیه مطالعه شده، جهت شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهایی است که منطقه‌ی مورد مطالعه (سواحل جنوبی مکران) با آن روبرو است. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که در منطقه‌ی مورد مطالعه ۸ فرصت خارجی در برابر ۶ تهدید خارجی وجود دارد. طبق نتایج حاصل از جدول (۳) مهمترین فرصت‌هایی که سواحل مکران با آن روبروست عبارتند از: فرصت اشتغال به منظور توسعه و رونق مبادلات تجاری آبریزان و محصولات وابسته به آن، با امتیاز وزنی ۰/۸ به عنوان اولین فرصت شناخته شده است. فرصت جذب گردشگر جهت توسعه صنعت گردشگری و نزدیک بودن با کشورهای عربی و شیخ نشین به دلیل فرصت مناسب جهت مبادلات در بخش تجارت و بازار با امتیاز وزنی ۰/۴۴ به عنوان فرصت‌های بعدی و فرصت مناسب جهت توسعه امکانات و فعالیت‌های علوم دریایی به دلیل وجود قابلیت غنی در منطقه و وجود بخش اعظم قدرت و نیروی دریایی با امتیاز وزنی ۰/۲۱ در اولویت بعدی قرار دارند. مولفه‌های مربوط به تهدید نشان می‌دهد که افزایش حاشیه نشینی، کمبود منابع آب و افزایش فقر با امتیاز وزنی ۰/۲۱، افزایش پسماندهای صنعتی و افزایش آلودگی در سطح محیط با امتیاز وزنی ۰/۳۲ و کاهش ذخایر معدنی به دلیل استخراج بی‌رویه معادن و نهایتاً شیوع بیماری‌های عفونی و عفونت‌های دستگاه گوارشی، انواع بیماری‌های خاص مناطق گرمسیری که در منطقه حاشیه نشین یا کپر نشین محدوده‌ی مورد مطالعه به وفور به چشم می‌خورد، می‌تواند از جمله تهدیدهای مهم پیش روی این مناطق باشد.

اولویت بندی نهایی:

با توجه به نتایج بدست آمده اولویت بندی هر یک از اجزای SWOT به تفکیک نقاط ضعف، قوت، فرصتها و تهدیدها و نسبت تاثیر گذاری آنها تهیه و در جدول (۴) و (۵) ارائه شده است.

جدول ۴: اولویت بندی نهایی عوامل موثر داخلی در توسعه و عمران سواحل جنوبی مکران

اولویت	تهدیدها (T)	اولویت	فرصت‌ها (O)
۱	افزایش پسماندهای صنعتی	۱	فرصت اشتغال به منظور توسعه مبادلات تجاری و آبریزان و محصولات وابسته به آن
۲	افزایش حاشیه نشینی یا کپر نشینی	۲	فرصت جذب گردشگر و رونق صنعت گردشگری به دلیل قابلیت‌ها و توانهای موجود
۳	عدم توجه به توسعه پایدار و تشدید فقر و بیکاری در نواحی روستایی	۳	فرصت مناسب جهت مبادلات و رونق اقتصادی به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی با کشورهای عربی و آزاد
۴	خشکسالی و پایین رفتن سطح آب زیر زمینی	۴	نزدیکی و هم جوار بودن با مناطق توریست پذیر کشور از جمله جزیره قشم و بندرعباس
۵	کاهش ذخایر معدنی به دلیل برداشت بی‌رویه و غیر اصولی	۵	قرار گرفتن در کمربند تروپیکال به مدد آن می‌توان از انرژی خورشیدی بهره گرفت که بسیار مناسب است
۶	تخریب سواحل و محیط اطراف آن به دلیل عدم برنامه صحیح جهت توسعه	۶	فرصت وجود مناطق آزاد از جمله بندر چابهار

جدول ۵: اولویت بندی نهایی عوامل موثر خارجی در توسعه و عمران سواحل جنوبی مکران

اولویت	نقاط قوت (S)	اولویت	نقاط ضعف (W)
۱	سهم بالای اشتغال و درآمد از طریق منابع آبی وابسته	۱	کمبود آب شرب و محرومیت وحاشیه نشینی
۲	وجود منابع غنی دریایی	۲	فاصله زیاد نسبت به پایتخت (تهران) و مرکز استان (زاهدان)
۳	وجود مراکز آموزش عالی و علوم دریایی	۳	کمبود امکانات زیربنایی و روبنایی از جمله آزادراه و بزرگراه
۴	بهره مندی از اقلیم گرم و خشک و ساعات آفتابی	۴	عدم آگاهی مردم محلی از ضریب تکاثری (نشت اقتصادی) که به تبع توسعه صنعت گردشگری حاصل میشود
۵	وجود مرزسیاسی و موقعیت ژئوپولیتیک مناسب در منطقه	۵	عدم امکانات و خدمات بهینه برای گردشگران
۶	توسعه فعالیت های توریستی	۶	شرایط توپوگرافی و اقلیمی و کثرت روستاهای فقیر نشین در منطقه
۷	وجود اسکله و دسترسی به منابع آبهای آزاد و حمل و نقل دریایی	۷	مرزی بودن و بی توجهی و مدیریت صحیح در این مناطق
۸	وجود معادن و منابع انرژی	۸	تاثیرپذیری از نابرابریهای منطقه ای و قرارگرفتن استان (سیستان و بلوچستان) در سطح پایین توسعه نسبت به سایر استانهای کشور
۹	وجود تاسیسات مربوط به گمرک و فرودگاه	۹	
۱۰	تنوع حیات وحش و ...	۱۰	

۵-۵- تدوین راهبردها و استراتژی های توسعه و عمران سواحل جنوبی مکران

همان طور که اشاره شد ماتریس سوات امکان تدوین چهار انتخاب یا راهبرد متفاوت را فراهم می آورد . در این قسمت پس از طراحی ماتریس بر اساس SOWT برای منطقه مورد مطالعه ، اقدام به تنظیم استراتژی های چهارگانه شامل : استراتژی تهاجمی (SO)، رقابتی (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WT) شده و در نهایت به تحلیل آن ها پرداخته می شود .

راهبرد تدافعی

این مجموعه، راهبردی از تقابل نقاط قوت و فرصت ها بوجود آمده و عناصر راهبردی منتج از آن کمک می نماید تا پدیده مورد مطالعه از نقاط قوت خود در جهت بهره مندی هر چه بیشتر از فرصت های مهیا شده اش از سوی محیط خارجی استفاده نماید . به بیان دیگر در این استراتژی تمرکز بر نقاط درونی و فرصت های بیرونی استوار است که شامل موارد زیر می باشد :

- سهم بالای اشتغال و در آمد از طریق منابع آبی و فرصت جذب گردشگر به دلیل تنوع قابلیت ها
- وجود مراکز آموزش عالی دریانوردی و فرصت اشتغال به منظور توسعه و مبادلات تجاری و آبریزان .
- وجود مرز آبی و سیاسی (ملی) و موقعیت ژئواکونومی و نزدیکی و همجوار بودن با مناطق توریست پذیر کشور از جمله جزیره قشم .
- وجود اسکله و دسترسی به منابع آب های آزاد و حمل و نقل دریایی به دلیل وجود مناطق آزاد و گمرک از جمله مناطق آزاد چابهار
- بهره مندی از ساعات آفتابی فراوان به مدد آن می توان از انرژی خورشیدی بهره گرفت (انرژی جایگزین)

راهبرد رقابتی

این دسته استراتژی ها تکیه بر تنوع بخشی بر نقاط درونی و تهدید های بیرونی دارند . عناصر راهبردی این مجموعه تاکید بر توانایی های درونی و ارتقاء ظرفیت های آن ، در کاهش و حذف تهدیدها ی خارجی و بیرونی دارند . این راهبردها عبارتند از :

- برنامه ریزی در جهت استفاده ی بهینه از محیط به منظور کاهش آلودگی و کاهش تخریب های محیطی

- برنامه ریزی به منظور ایجاد اشتغال ، کمک به روستائیان در جهت کاهش حاشیه نشینی یا جلوگیری از روند مهاجرت به شهر از جمله چابهار
- بهره مندی از توان ها و پتانسیل های موجود در جهت بهینه به منظور جلوگیری از روند بیکاری و کاهش فقر
- برنامه ریزی زیست محیطی در زمینه کنترل آلودگی و نشت پسماندها در جهت جلوگیری از تخریب سواحل و محیط اطراف
- ارائه آموزش های لازم به ساکنین منطقه ، افزایش سهم باسوادی ، توجه به روستاها و ساکنین و ارائه خدمات به آن ها به منظور حفظ محیط های شهری از جمله چابهار ، تا با این راهبرد ، رویکرد توسعه گردشگری در شهر و مناطق آزاد محقق گردد .

راهبرد بازنگری :

در این گروه از استراتژی های ضمن تاکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر آن است که با بهره گیری از فرصت های بیرونی، استراتژی مربوط به رفع نقاط ضعف فرا روی نواحی مورد مطالعه (سواحل مورد مطالعه (سواحل مکران) تعیین شود . این راهبردها در برگیرنده موارد زیر می باشد :

- برنامه ریزی در زمینه تامین آب شرب و محرومیت زدایی
- بهره گیری از برنامه ریزی های مشارکتی (دولت محلی و مردم) و توجه به دانش و تجربه های بومی محلی
- افزایش و بالابردن سهم دانش عمومی و علمی ساکنین محدوده مورد مطالعه
- ارائه خدمات بهینه برای گردشگران و برقرار نمودن امنیت عمومی در سطح محدود با استفاده از پلیس محله محور و دانش های نوین علمی
- افزایش امکانات زیر بنایی و روبنایی و توجه به مناطق روستایی محروم که ساکنین این مناطق مجبور به ترک محیط خود و مهاجرت به شهر نباشند و در نهایت ایجاد فرصت های شغلی جدید و توجه به بخش خدمات .

راهبرد تدافعی

این گروه از استراتژی ها از تقابل و تعامل نقاط ضعف و تهدیدها شکل می گیرد . این مجموعه تاکید کمک به توسعه و عمران در محدوده ی مورد مطالعه می نماید . به بیان دیگر این راهبردها تاکید بر رفع آسیب پذیری منطقه مورد مطالعه داشته و عبارتند از :

- تشویق بخش خصوصی و نظارت بخش دولتی در جهت سرمایه گذاری به منظور توسعه صنعت گردشگری
- وضع مقررات و نظارت بر واحدهای صنعتی و تولیدی در جهت کنترل آلودگی
- سرمایه گذاری و توجه به زیرساخت های گردشگری با ارائه مدل های مطلوب توسعه
- هماهنگی لازم بین مراکز و واحدهای دولتی در جهت زیباسازی و بازسازی مناطق آسیب پذیر
- استفاده از نیروهای محلی و دانش بومی به منظور نظارت بر محیط (محدوده مورد مطالعه) تا از تخریب محیط جلوگیری به عمل آید . (جلوگیری از روند شکار ، صید بی رویه و بی برنامه و تخریب اکوسیستم محیط)

۶- نتیجه گیری

سه تفسیر عمده از توسعه وجود دارد :تفسیر اول ؛ اغلب توسعه را با رشد اقتصادی مترادف می گیرند و آن را به معنای افزایش بهره وری نیروی انسانی ، سهم کاهنده کشاورزی در کل محصول ، پیشرفت فناوری و صنعتی شدن با نتیجه آن که انتقال جمعیت به مناطق شهری است ، تفسیر می کند (مشاورین DHV هلند ، ۱۳۷۱ : ۷) ، و تفسیر دوم از توسعه با تمرکز بر شاخص هایی از معیارهای زندگی مانند فقر ، توزیع درآمد، تغذیه، مرگ و میر نوزادان ، مسکن ، آبرسانی با سوادی، آموزش و پرورش و خدمات دیگر ، در جریان این نارسایی ها دارد و در تفسیر سوم ، درباره ی توسعه بر توانمندی های بالقوه و استعداد های انسانی در زمینه روابط با سایر گروه های اجتماعی متمرکز است و یکی از نظریه های مهم در دیدگاه توسعه مبتنی بر رشد اقتصادی نظریه رخنه به پایین (trickle down) است . طبق این دیدگاه منافع حاصل از توسعه در طبقات جامعه از طریق افزایش اشتغال ، پاره ای اقدامات مالیاتی در جهت توزیع درآمدها و سلامت و ثبات کلی اقتصاد به سوی طبقات پایین تر جامعه نیز جریان می یابد . اما در واقع چنین جریانی در کشورهای در حال توسعه روی نداده و آنچه روی داده کاملاً برخلاف این نظریه بوده است . در این میان سواحل جنوبی مکران دارای قابلیت ها ، توان ها و پتانسیل های مهم توسعه می باشد که در صورت توجه به استعداد های بالقوه و استفاده ی بهینه از این قابلیت ها می توان در زمینه ی فعالیت های گردشگری ، شیلات ، علوم دریایی ، معادن و ذخایر معدنی و انرژی خورشیدی ، باد ، توسعه فعالیت های تجاری و اقتصادی و صنایع دستی و نهایتاً توسعه محلی منطقه ای گام های بزرگی برداشت . که نیازمند شناخت و برنامه ریزی می باشد.

با توجه به مبانی نظری پژوهش به منظور ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه و عمران سواحل مکران با استفاده از تکنیک SWOT ظرفیت ها و محدودیت ها مشخص شد و سپس پاسخ های عملی و علمی و راهکارهای اجرایی توسعه ارائه شد . در مجموع ۲۳ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت ها و ۱۶ صنعت و تهدید بعنوان محدودیت ها و تنگناهای پیش روی در سطح این منطقه (سواحل مکران) قابل شناسی است . ولی توانمندی های طبیعی و

ژئواکونومی این محدوده منحصر به فرد می باشد. از طرفی توسعه اجتماعی، اقتصادی و گردشگری در این گونه از مناطق می بایست در راستای توجه جدی به مسائل محیطی، زیست محیطی و اجتماعی - سیاسی صورت گیرد و با کمترین پیامدهای اکولوژیک و زیست محیطی نیز همراه باشند. زیرا حفظ، توجه به منافع جمعی، آگاهی نسبت به ارزش ها و موقعیت ژئوپولیتیک و تفکر در قالب توسعه می تواند کمک موثری به توسعه پایدار در منطقه بنماید. بنابر این ایجاد شرایط توسعه پایدار نیازمند زیر ساخت های مناسب سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ژئواکونومی است و مشارکت گسترده ی جوامع محلی در طرح های توسعه را طلب می کند. بنابر این در طرح های عمرانی و توسعه توجه به معیارهای کیفی و اهداف اجتماعی ضروری است زیرا که توسعه نامناسب و ناهماهنگ و حساب نشده می تواند تهدید های بسیار ویرانگری را برای طبیعت و محیط زیست منطقه به بار آورد. مسلماً توزیع و تخصیص مجدد امکانات در نواحی روستایی و شهری سواحل جنوبی مکران با توجه به نقاط ضعف امری ضروری است. این گونه اقدام که باعث توسعه در منطقه شود، در افزایش تولید ملی و کیفیت زندگی مردم محلی موثر خواهد بود. وجود پتانسیل های تفریحی موجب رونق صنعت گردشگری و وجود صنایع وابسته به محیط دریایی موجب رونق اقتصادی و کسب و کار در سطح منطقه می باشد و از طرف دیگر در سطح ملی نشان از قدرت محلی و ملی و اقتدار دولت مرکزی خواهد بود که نیازمند پشتوانه مشارکت محلی و منطقه ای است. عبارتی سواحل مکران یکی از مناطق منحصر به فرد کشور است که زمینه ی فعالیت های مختلف نظیر گردشگری، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی سیاسی و زیست محیطی و زیست ناحیه ای را دارا می باشد. در مقابل از مهم ترین تهدیدهای که منطقه مورد مطالعه با آن مواجه است، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست، فقر اقتصادی در نواحی روستایی و حاشیه شهری، تخریب سواحل، افزایش پسماندهای صنعتی، کاهش ذخایر معدنی می باشد. که در این رابطه بایستی اقدامات کنترلی به منظور کاهش آلاینده ها، افزایش اشتغال، جایگزین نمودن انرژی خورشیدی به جای فسیلی جلوگیری از روند مهاجرت، ارائه خدمات زیربنایی و روستایی به مناطق روستایی که در فقر اقتصادی رنج می برند و ایجاد صنایع و گسترش فعالیت های تولیدی و فراهم نمودن فرصت برابر برای تمامی ساکنین محدوده در جهت ایجاد اشتغال می تواند در جهت توسعه و عمران و نهایتاً توسعه پایدار امری ضروری به حساب آید و همچنین تشویق و ترغیب بخش خصوصی به منظور افزایش سرمایه گذاری های تولیدی و خدماتی در زمینه توسعه بسیار مهم و امری اجتناب ناپذیر است. زیرا حمایت بخش خصوصی و نظارت بخش دولتی می تواند مهم ترین استراتژی توسعه باشد. بنابراین با توجه به برخورداری منطقه از توانمندی ها و قابلیت های محیطی و ژئوپولیتیک هرگونه راهبرد در راستای توسعه و توسعه ی پایدار نیازمند تعیین چهارچوب نظام برنامه ریزی، نظارت و حمایت مستمر و مشارکت محلی می باشد، که نباید از آن غافل بود.

۷- منابع:

- ۱- آسایش، حسین، ۱۳۸۸، اصول و روش های برنامه راهبردی روستایی، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۲- آسایش، حسین، استعلاجی، علیرضا، ۱۳۸۲، اصول و روشهای برنامه ریزی ناحیه ای (مدل ها، روش ها و فنون) انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری
- ۳- ابراهیم زاده، یحیی و ایزدفر، الهام (۱۳۸۸) تحلیلی بر مکان یابی فرودگاه بین المللی شهید بهشتی اصفهان با استفاده از الگوی راهبردی SWOT، فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه ای شماره
- ۴- ازکیا، مصطفی، ۱۳۸۴، مقدمه ای بر جامعه شناسی توسعه، انتشارات اطلاعات
- ۵- اوکلی، پیترو و دیوید مارسدن، ۱۳۷۰، رهیافت های مشارکت در توسعه روستایی، ترجمه منصور محمود نژاد، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، تهران جهاد سازندگی
- ۶- جمعه پور، محمود، ۱۳۸۹، مقدمه ای بر برنامه ریزی توسعه روستایی، دیدگاه ها و روش ها، انتشارات سمت
- ۷- جیروند، عبدالله، ۱۳۶۷، توسعه اقتصادی، مجموعه عقاید چاپ سوم
- ۸- رزاقی، ابراهیم، ۱۳۶۹، الگوی برای توسعه اقتصادی ایران، نشر توسعه
- ۹- رضوانی، علی اصغر، ۱۳۷۷، روابط متقابل شهر و روستا با تاکید بر ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۱۰- لاکشمانان، تی، آر، ۱۳۷۶، مدل در حال پیدایش توسعه روستایی ترجمه علی اکبر، فصلنامه روستا و توسعه، شماره یک مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی
- ۱۱- لشکری، محمد، ۱۳۹۰، توسعه اقتصادی و برنامه ریزی، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۱۲- لهسایی زاده، عبدالهی، ۱۳۹۰، جامعه شناسی توسعه، انتشارات دانشگاه پیام نور
- ۱۳- متوسلی، محمود، ۱۳۸۲، توسعه اقتصادی، انتشارات سمت
- ۱۴- مشاورین DHV هلند (۱۳۷۱) رهنمود هایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی، ترجمه سید جواد میر، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی، وزارت جهاد سازندگی
- ۱۵- مومنی، مهدی، ۱۳۷۷، درآمدی به اصول و روش های برنامه ریزی ناحیه ای، انتشارات گویا.

16) World commission on Environment and development (1987) our common Future oxford: university press.

17) Fisher .C.(1998):Current and Recurrent Challenges in HRM, journal of management 15 .No2.

- 18) Wheelen, T.L. Hunger, J.D. (1995): Strategic management and Business Policy (5th Ed) Reading . MA: Addison – Wesley .
- 19) HomHaacke, L using swot for project planning sessions , PN.3 Hughes . A . (2001) tourism as sustainable industry in the Rural community of Arising west Scotland , MSC . this is , Napier university